

Parkinson en palliatieve zorg

De kunst van maatwerk

Anoek Forkink, MSc
dr. Herma Lennaerts

AF

 Mentimeter

Menti

08052026

Wat roept parkinson bij u op?

menti.com
4941 6249

Waiting for participants

Select which slide to add

Wat roept parkinson bij u op?

Wat komt er bij u op als u denkt aan parkinson & palliatief

De ziekte van Parkinson

Langzaam progressieve aandoening

Sneller toenemen van lewy-bodies – abnormale samenklontering van eiwit alfa-synucleïne

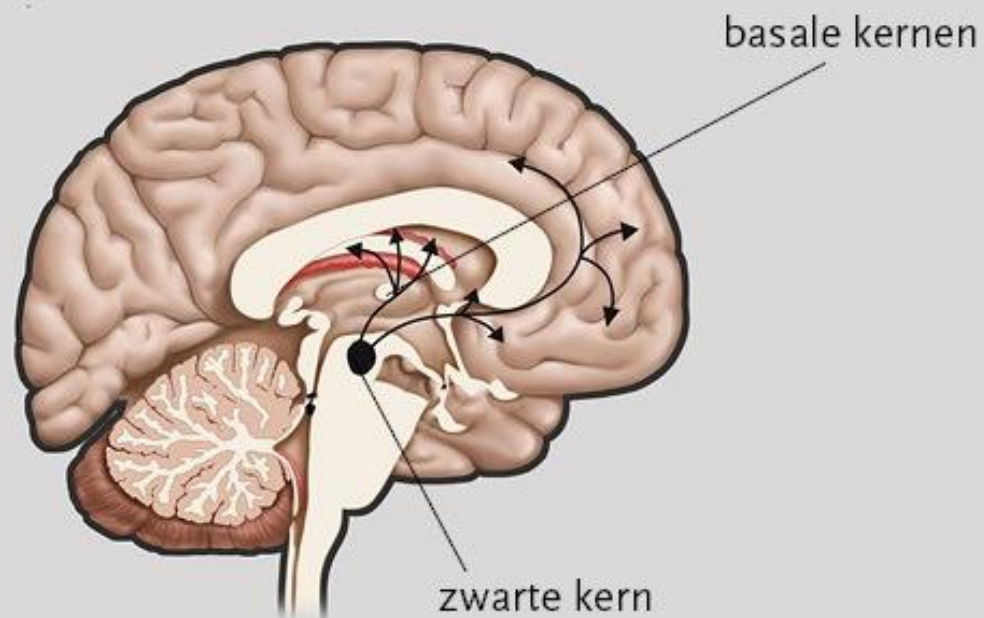
Versneld beschadigen/ afsterven dopamine-producerende zenuwcellen substantia nigra

Te kort aan neurotransmitter dopamine, > 70% dan zichtbare symptomen zoals oa traagheid en beven

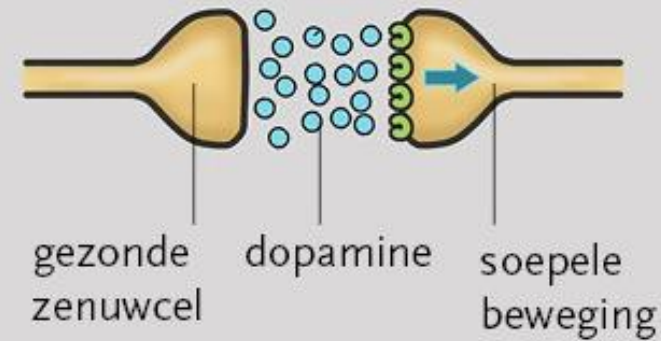

Beeld van parkinson

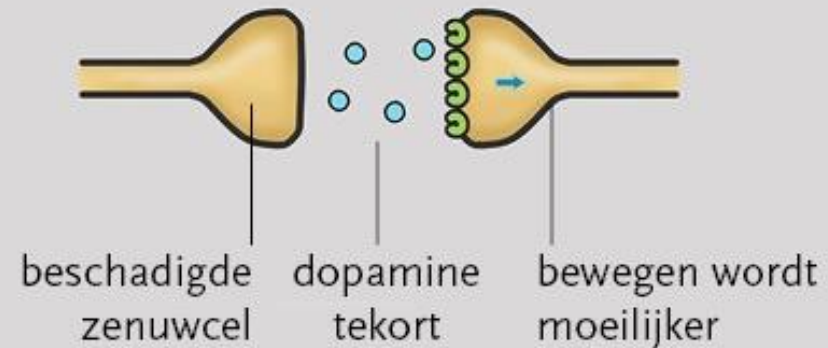

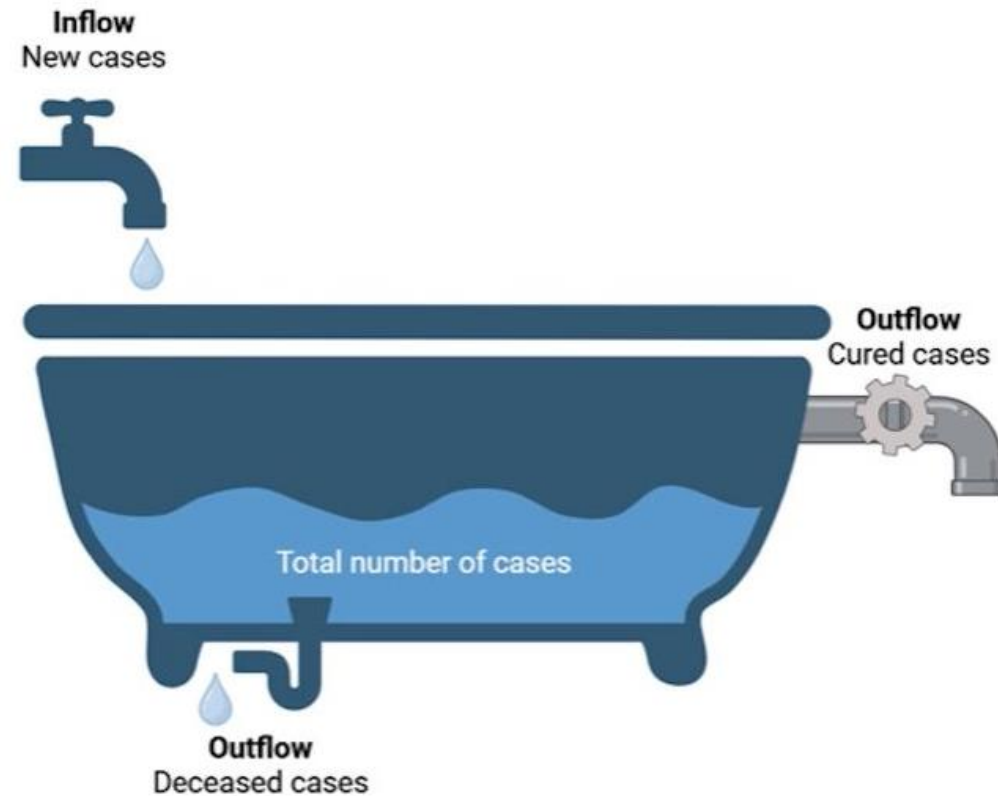
In gezonde hersenen wordt genoeg dopamine gemaakt om soepel te bewegen.

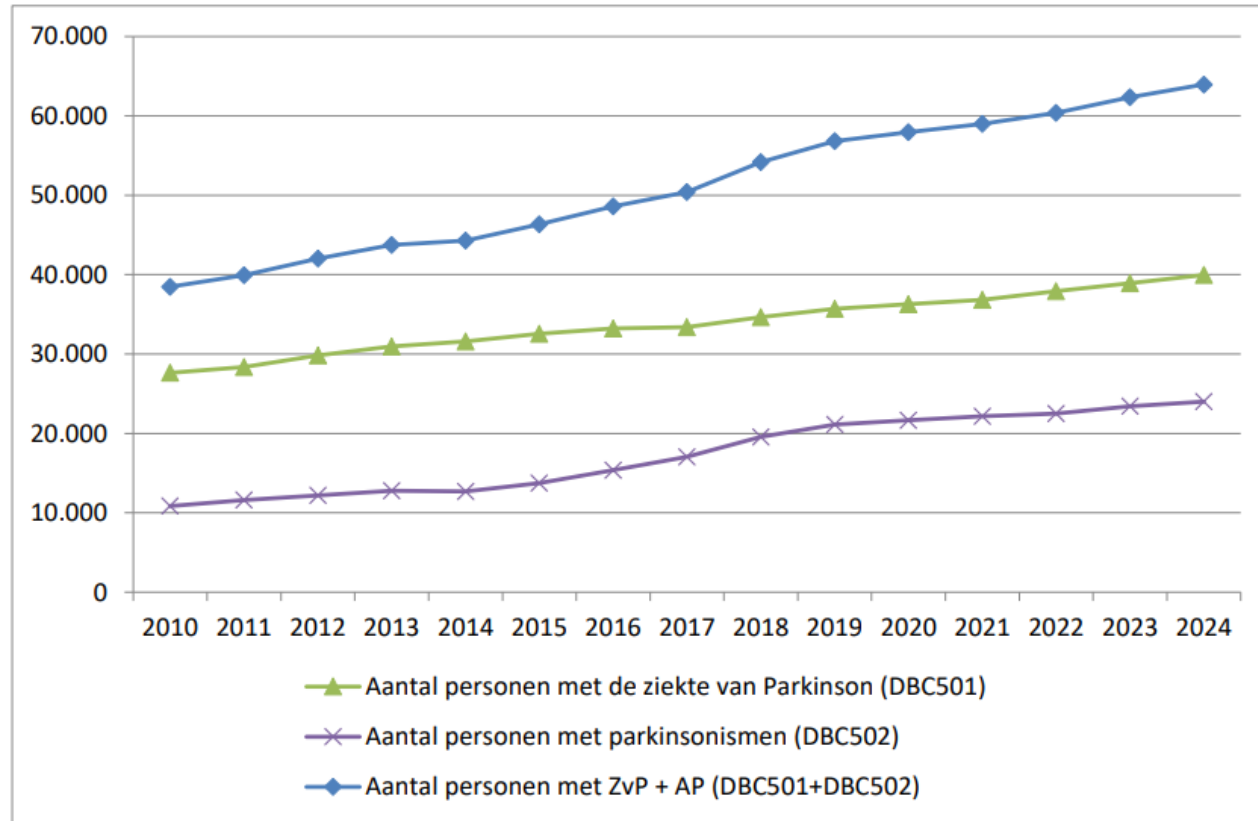
Bij de ziekte van Parkinson wordt te weinig dopamine gemaakt en wordt bewegen moeilijker.

Aantal mensen met parkinson – het badkuipmodel

Prevalentie

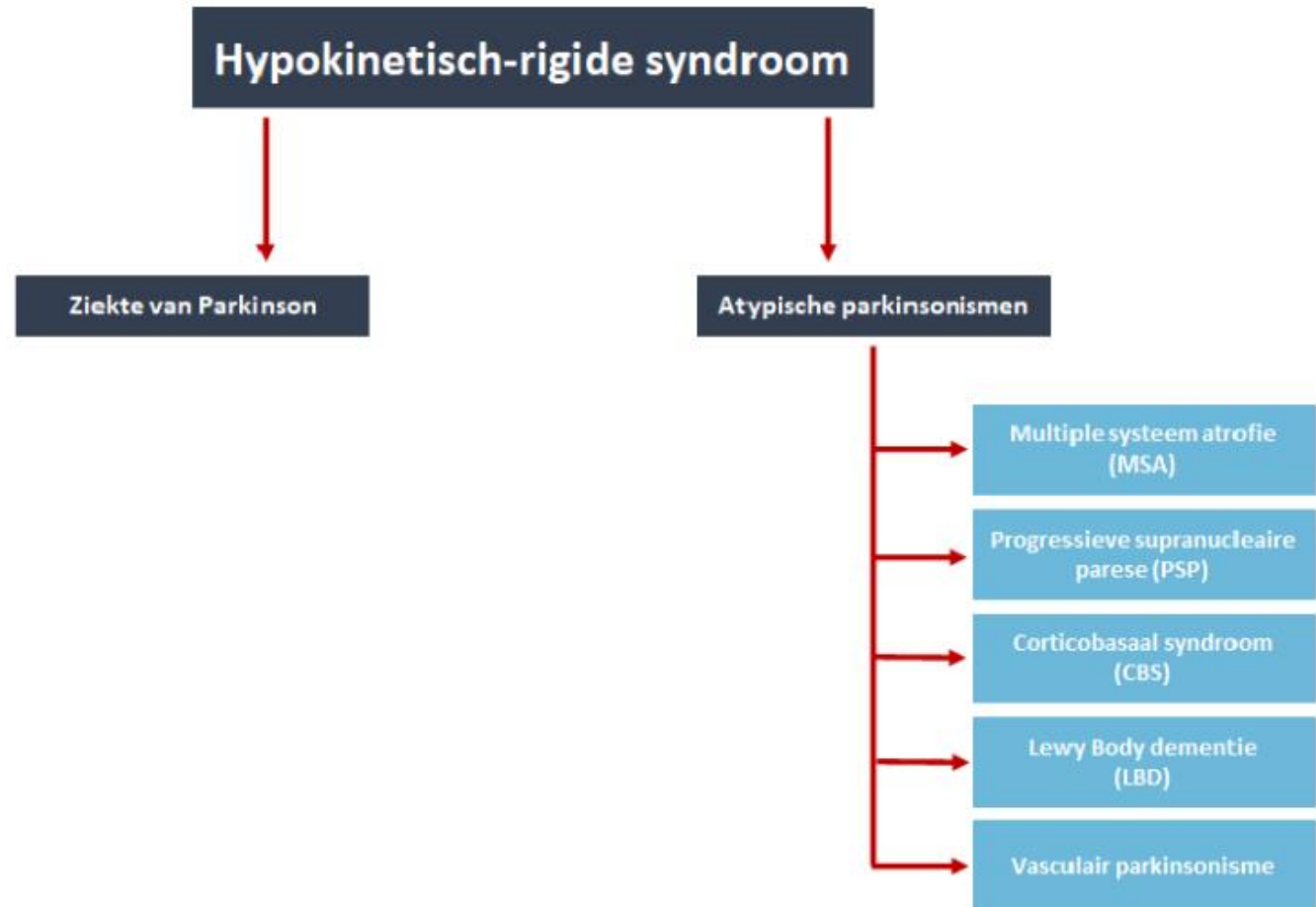

2024 obv neuroloog

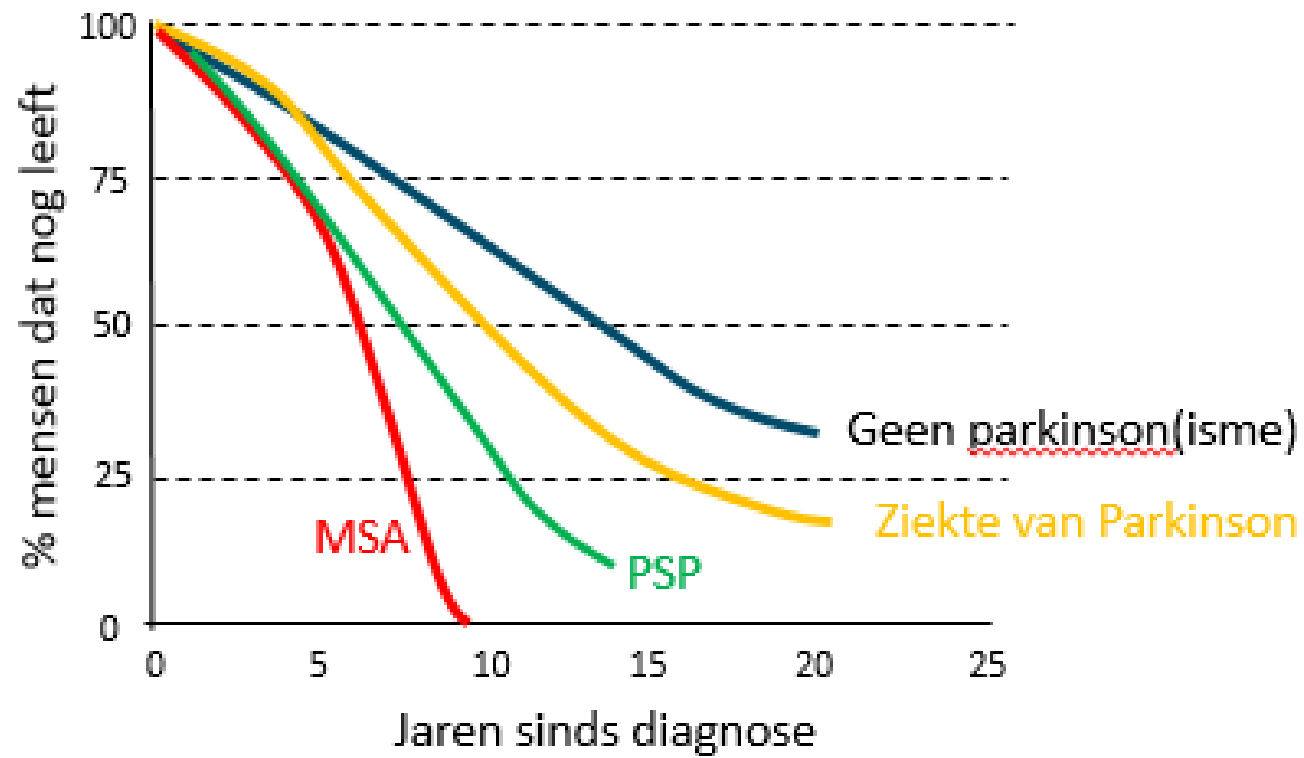
39.956 mensen met ziekte van Parkinson

24.002 mensen met een atypisch parkinsonisme

Ziekte van Parkinson vs Parkinsonismen

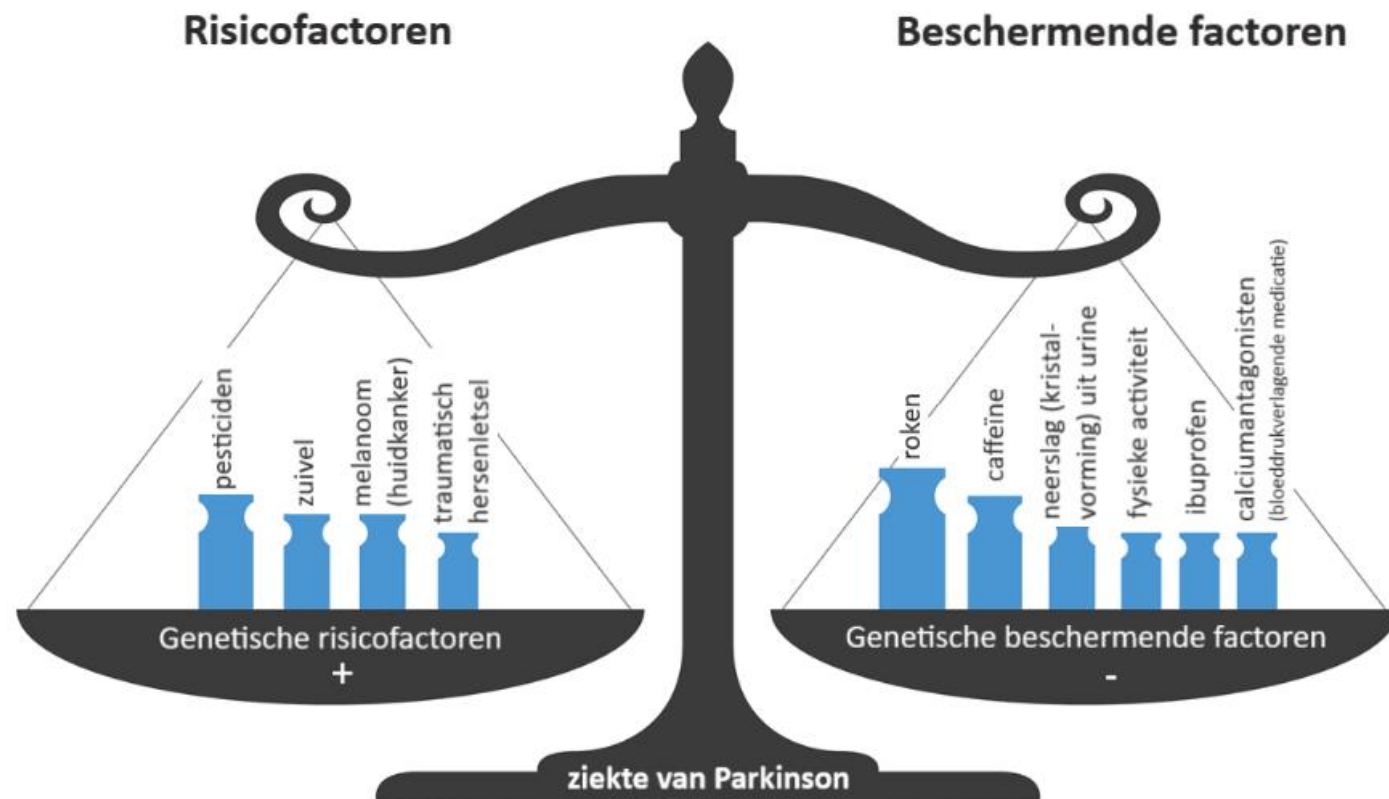

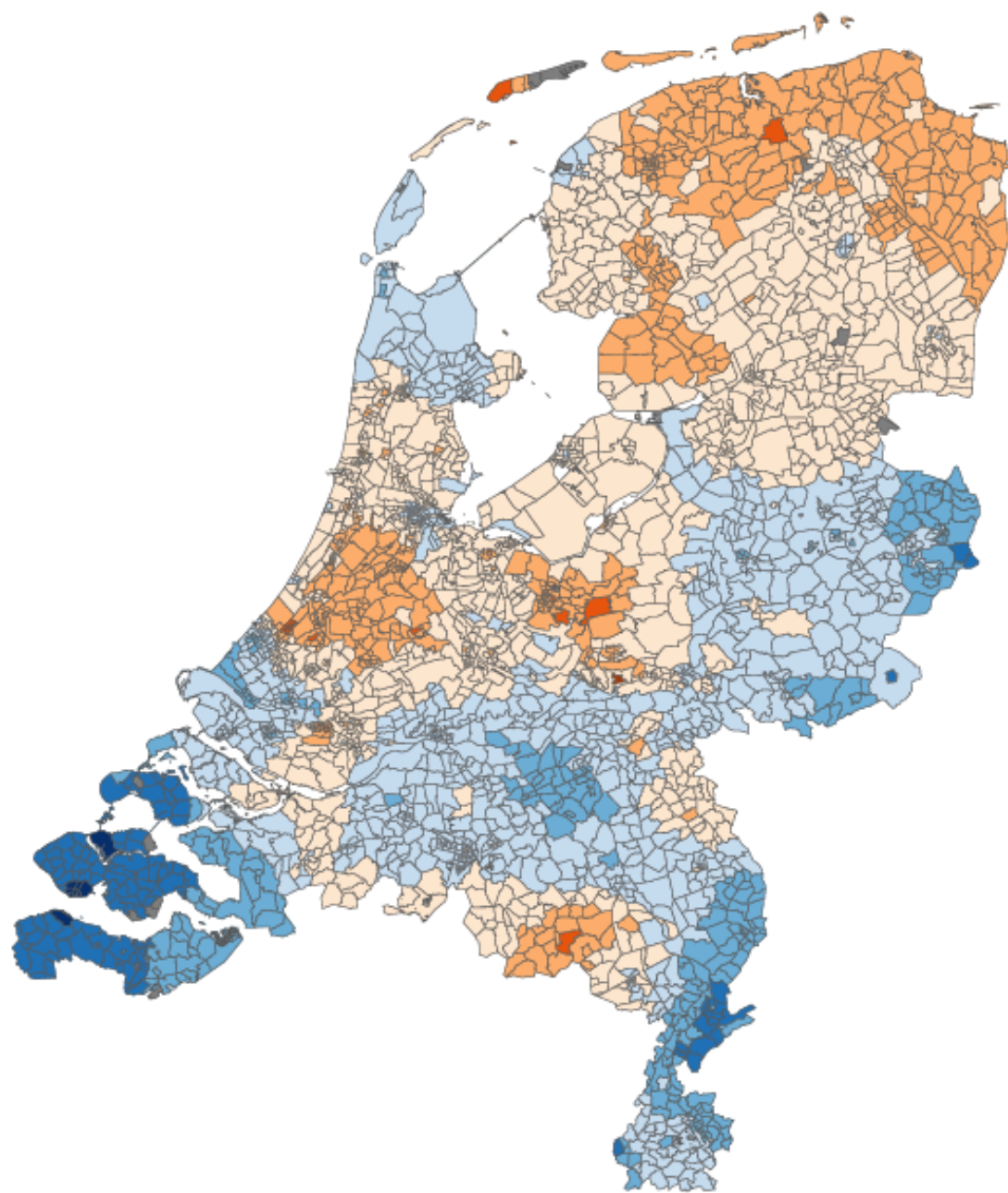
Beloop

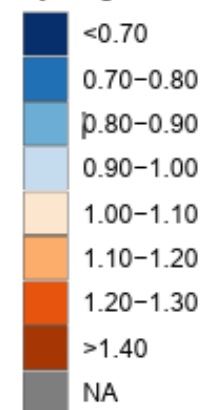
Gebaseerd op: Savica et al. JAMA Neurol 2017

Oorzaak

Risk Ratio of Parkinson's Disease
by neighborhood in 2017–2022

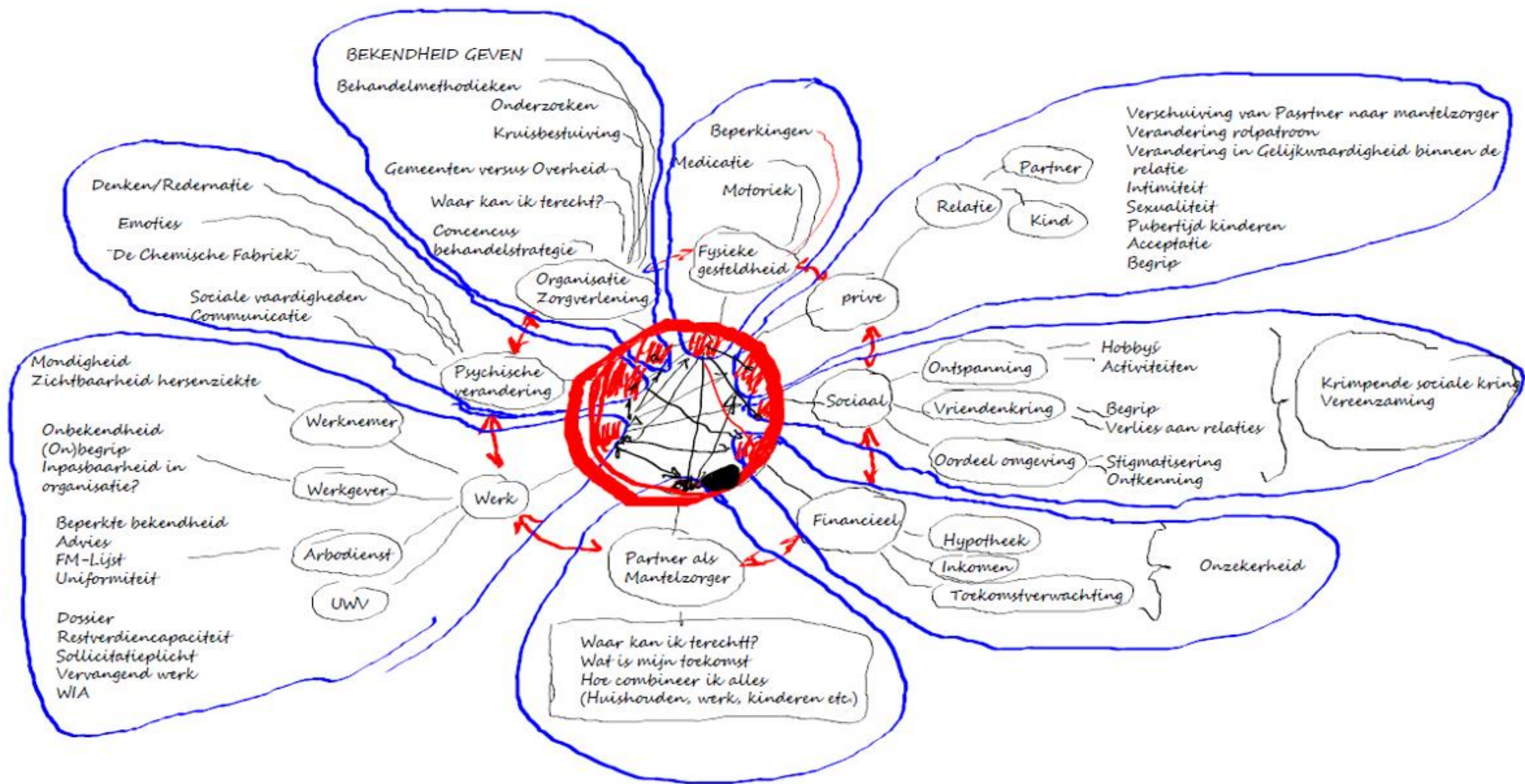

Bron: Incidence and spatial variation of Parkinson's disease in the Netherlands (2017–2022): a population-based study Vermeulen et.al The Lancet Regional Health Europe, 101565, January 21, 2026

Symptomen

- Motorisch
- Non-motorisch

Motorische verschijnselen

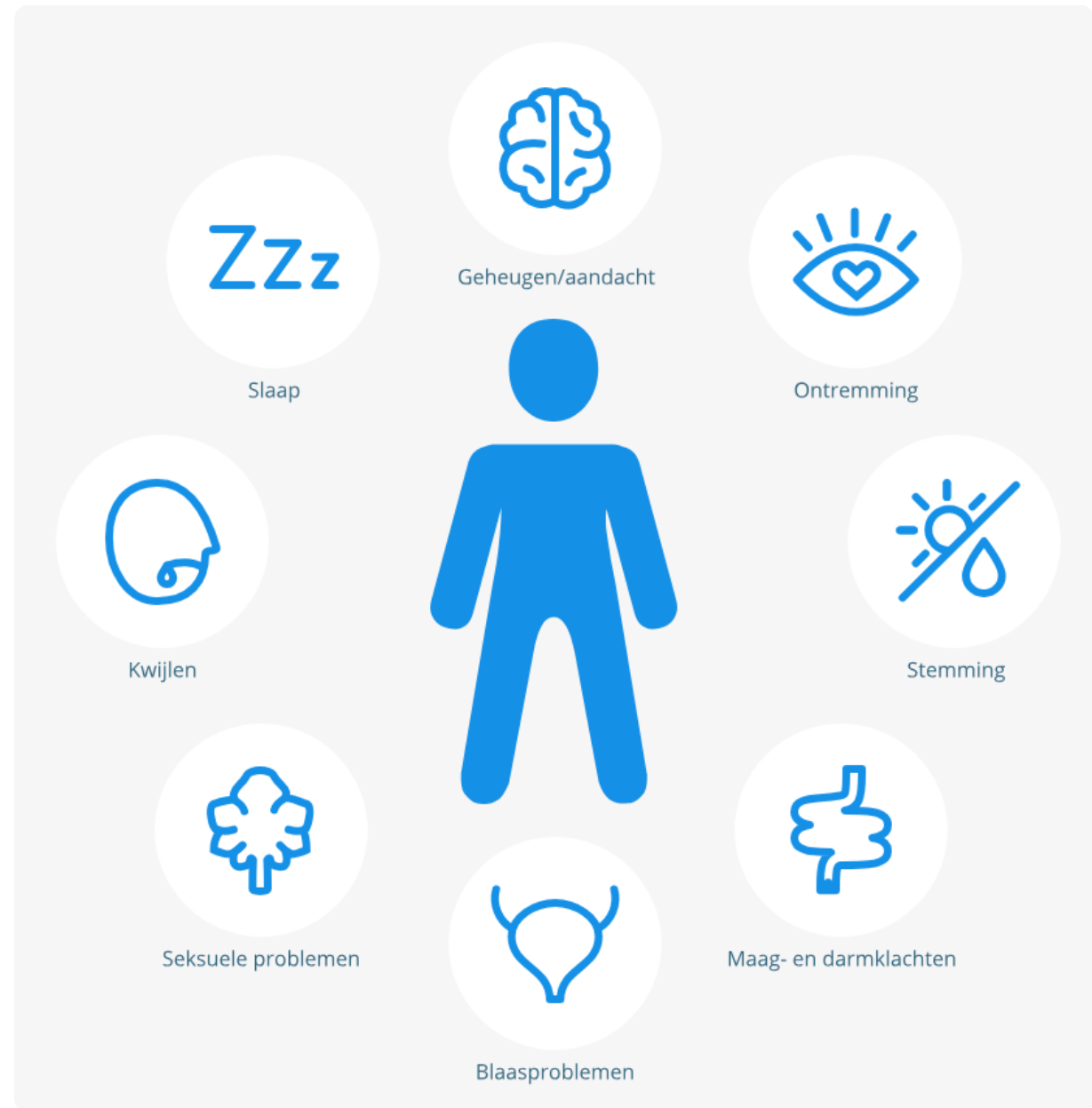
- Bradykinesie – traagheid van bewegen
- Tremor – beven
- Rigiditeit – spierstijfheid

Verder;

- Houdings- en evenwichtsproblemen
- Freezing

Video 1

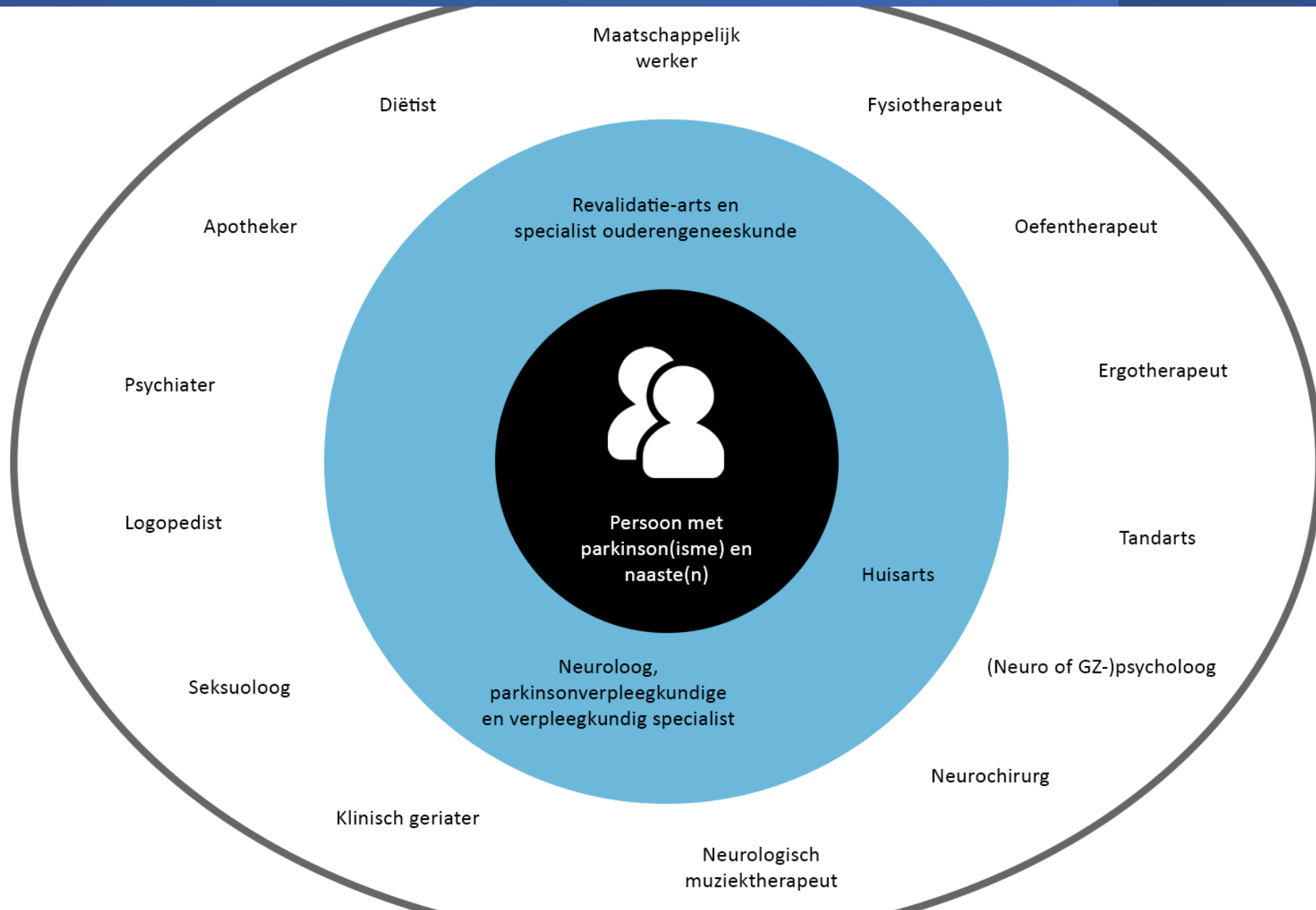
Non- motorische symptomen

[Angst en depressie bij de ziekte van Parkinson irma - Google Zoeken](#)

Behandeling

- Niet-medicamenteus
 - Inschakelen zorgverleners o.b.v. problematiek
 - Netwerkgorg parkinson -> ParkinsonNet
- Medicamenteus
 - Niet gericht op genezing
 - Symptoombestrijding en verbetering kwaliteit van leven

Wanneer starten met medicatie?

- Bij beperkingen door motore verschijnselen in:
 - Werk
 - Hobby
 - Zelfredzaamheid (ADL etc)
 - Mobiliteit
 - Wanneer de persoon daar aan toe is
 - Gezamenlijke besluitvorming

Medicatiegroepen

Levodopa/
decarboxylase remmers;
Levodopa/Carbidopa,
Levodopa/Benserazide

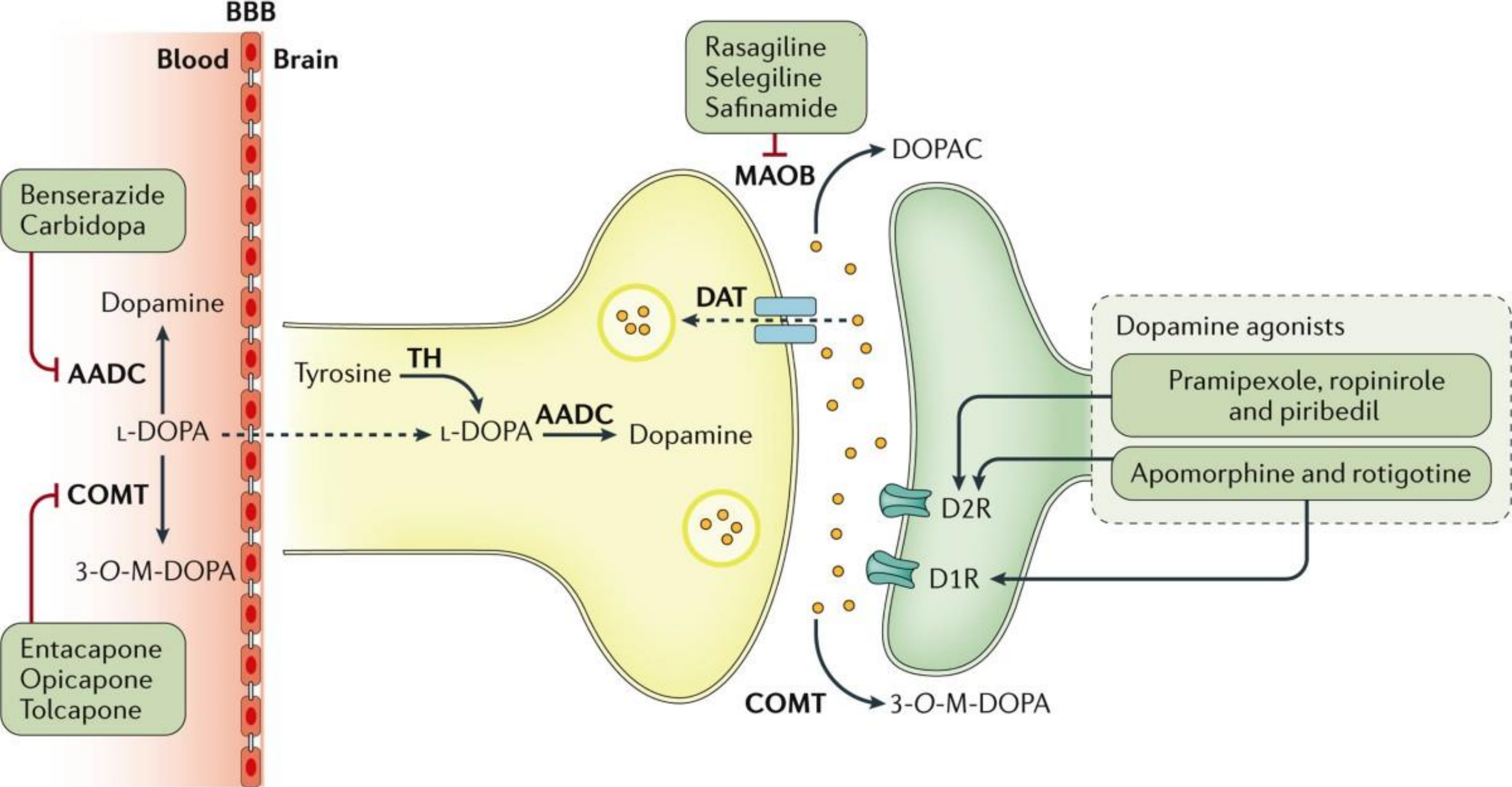
Dopamine agonisten;
Ropinirol, Rotigotine,
Pramipexol

COMT-remmers;
Entacapone

MOA-B-remmers;
Rasagiline, Seligiline,
Safinamide

Amantadine

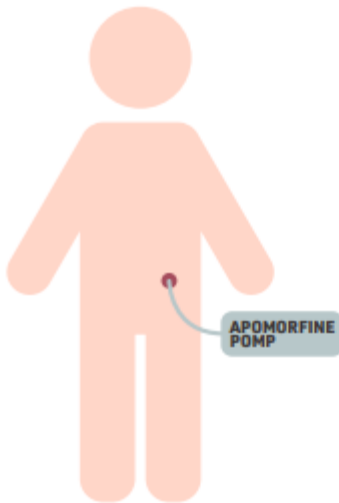
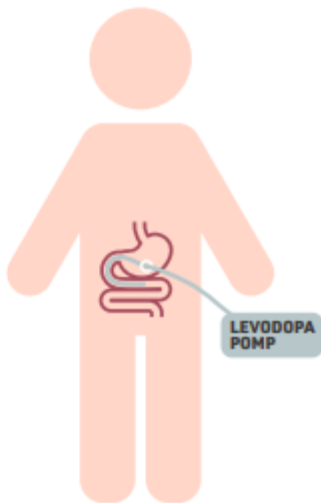
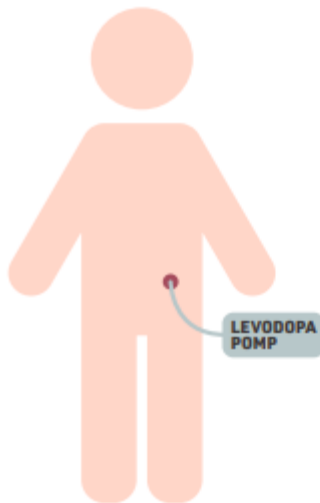
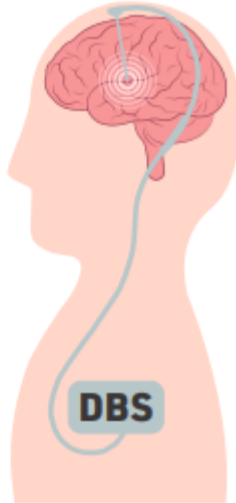
Parkinson's Patient

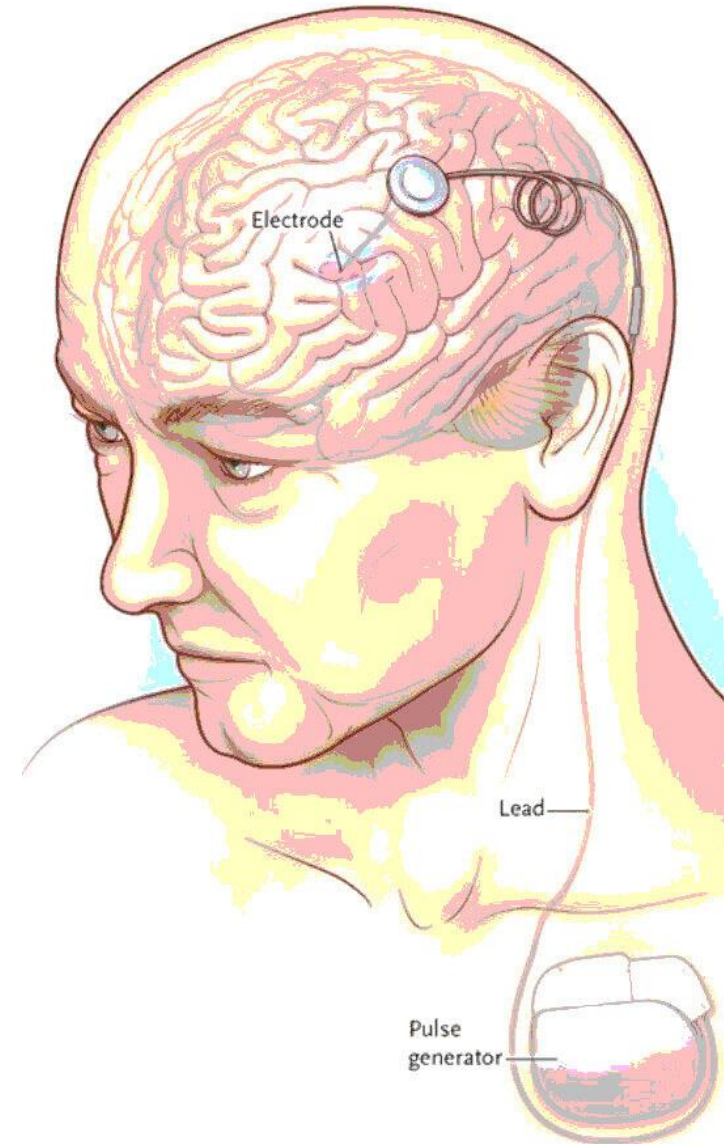
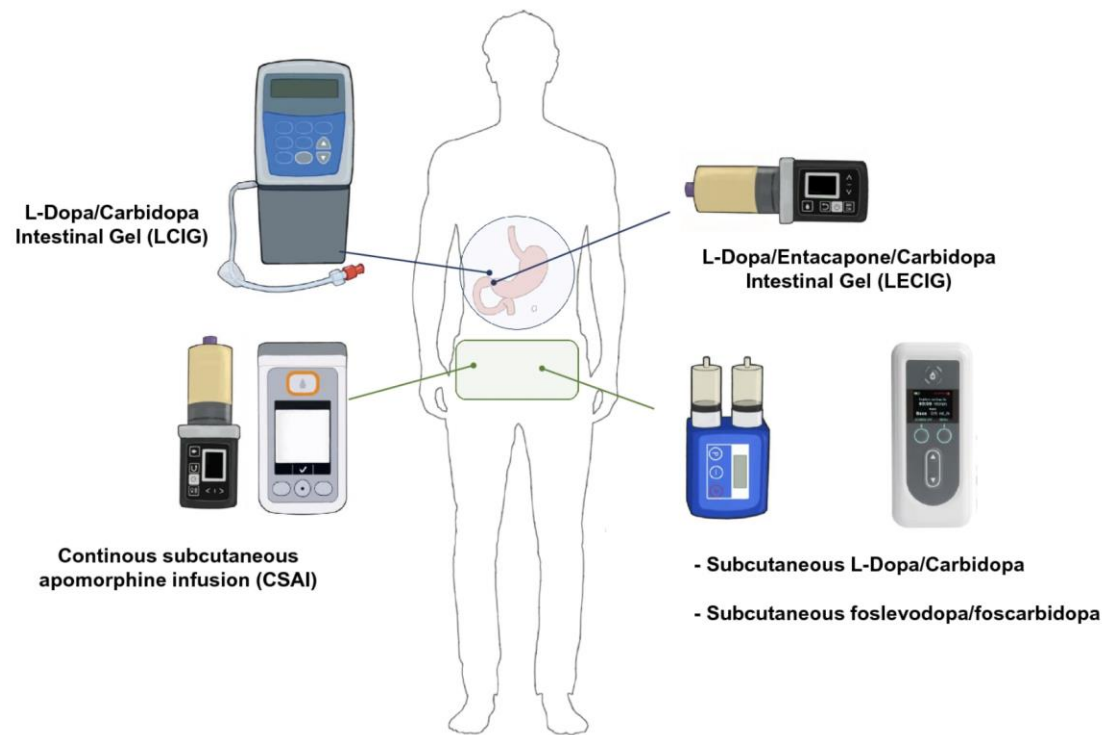

Figuur overgenomen uit; Poewe et al. Nat Rev Dis Prim 2017;17013

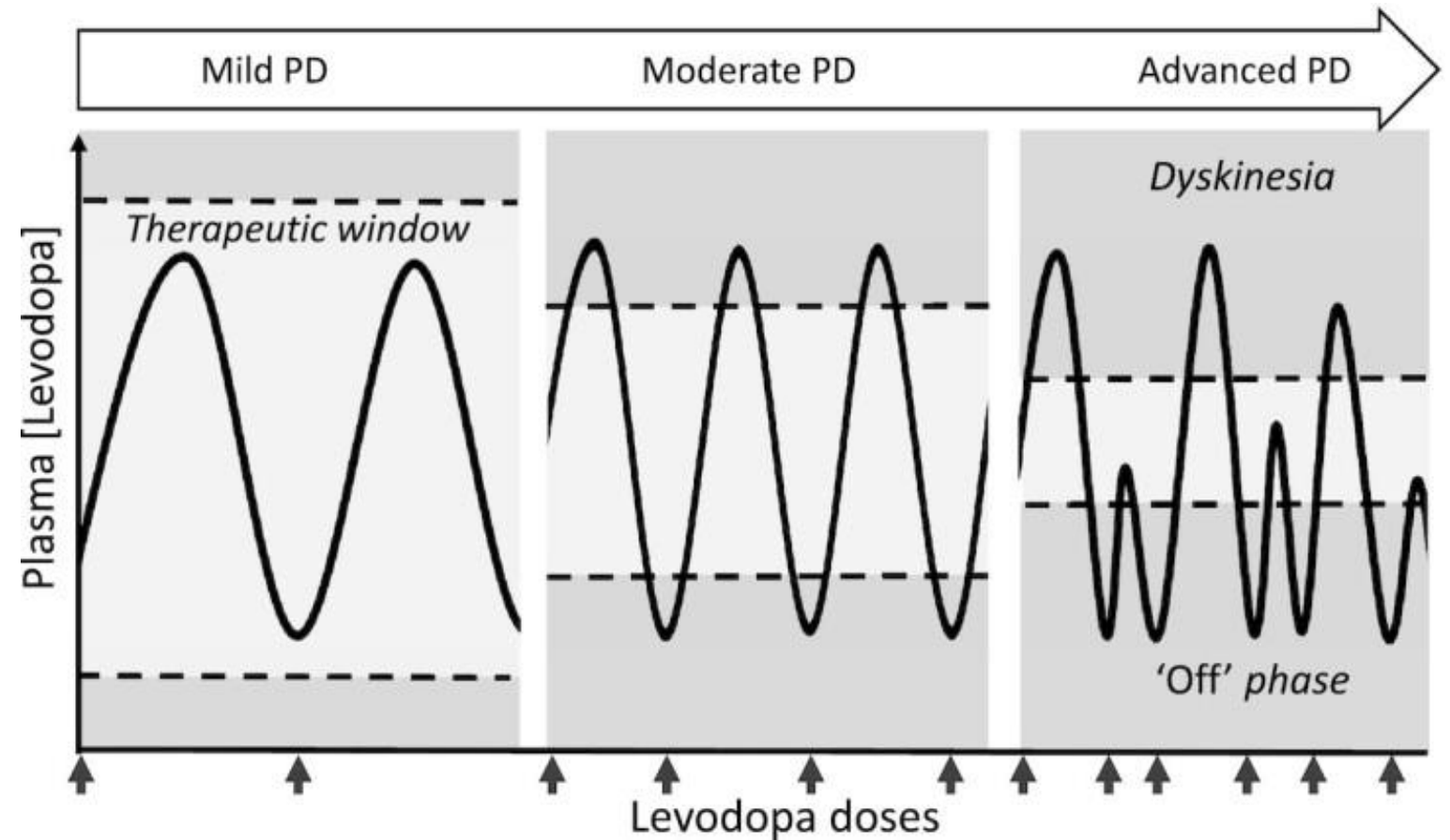
Wanneer denken aan geavanceerde therapieën?

- Medicatie (ondanks aanpassingen/veelvuldige (5x dag) inname)
- Bijwerkingen van de medicatie (o.a. dyskinesieën)
- (Onvoorspelbare) schommelingen: responsfluctuaties
- Tremor verbetert niet op orale medicatie
- Niet meer het gewenste effect van orale medicatie

Apomorfinepomp	Levodopapomp toediening via de dunne darm	Levodopapomp toediening via de huid	DBS
• CDS-therapie: Continue Dopaminerge Stimulatie • Toediening medicatie met een canule net onder de huid via pomp • Combinatietherapie apomorfinepomp + pillen/pleister • Stofnaam: apomorfine (dopamine-agonist) • Geen operatie nodig	• CDS-therapie: Continue Dopaminerge Stimulatie • Toediening medicatie met een sonde via de buikwand direct in de dunne darm via een pomp • Vaak geen pillen meer nodig • Stofnaam: levodopa/ carbidopa of levodopa/ carbidopa/entacapon	• CDS-therapie: Continue Dopaminerge Stimulatie • Toediening medicatie met een canule onder de huid via een pomp • Vaak geen pillen meer nodig • Stofnaam: foslevodopa/ foscarnidopa • Geen operatie nodig	• DBS (Deep Brain Stimulation): diepe hersenstimulatie • Toediening van elektrische pulsen aan specifieke doelgebieden in de hersenen. Dit gebeurt via elektroden die aan een soort pacemaker verbonden zijn • Combinatietherapie DBS + pillen/pleister
			

Responsfluctuaties

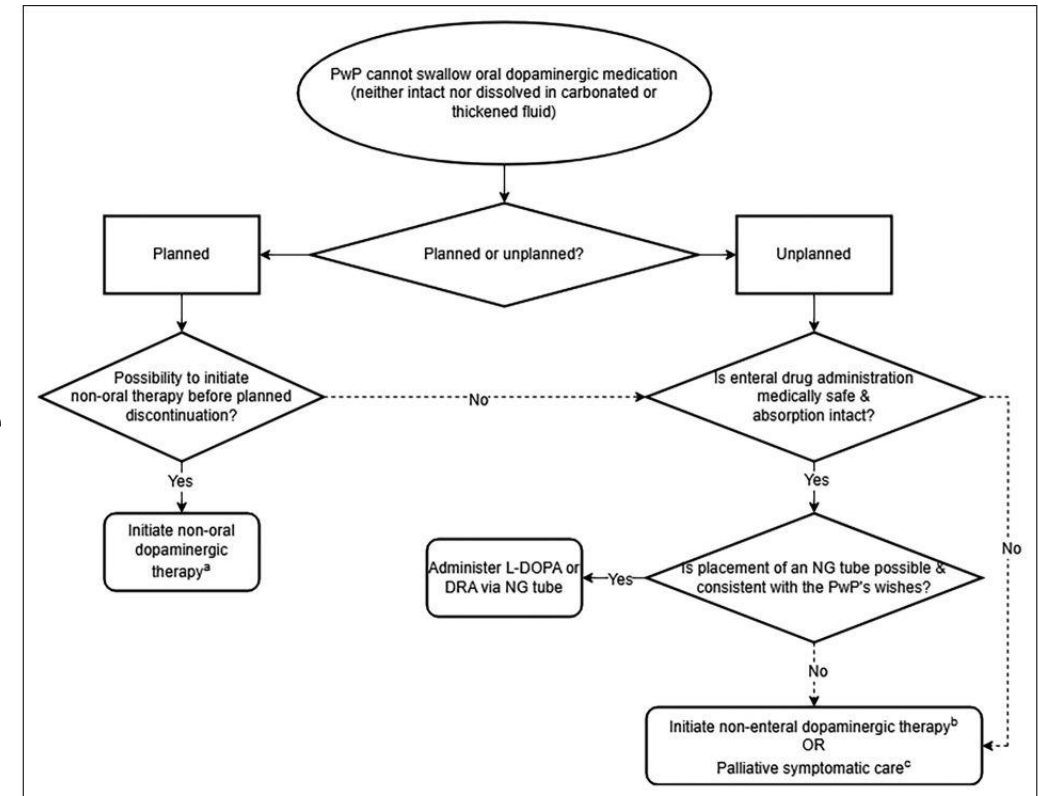
Figuur overgenomen uit
Boelens Kuen et al. Adv
Nutr.2021 dec 1; 12(6)

On-off fluctuatie

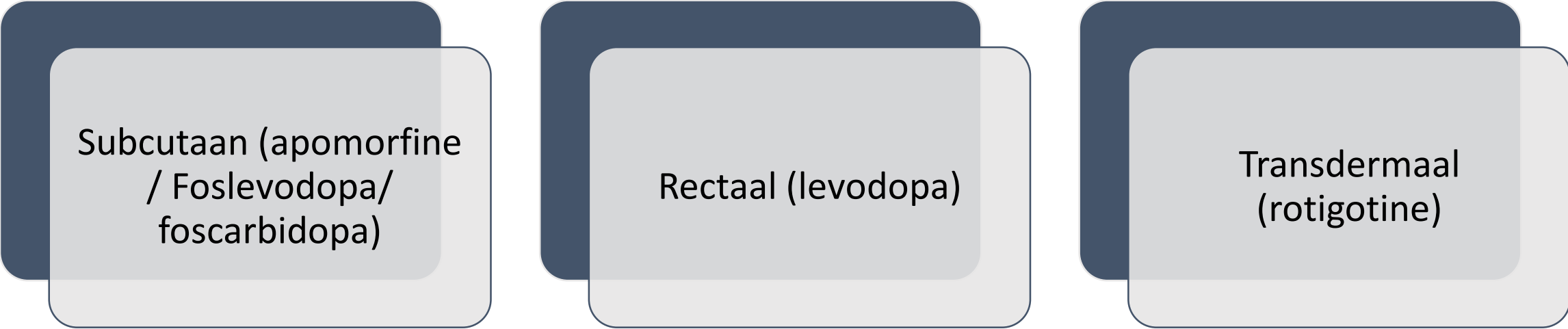
<https://www.youtube.com/watch?v=TqNSu9GeAtI>

Slikproblemen en orale medicatie

- Als orale inname niet mogelijk is, gebruik niet-orale methoden.
- Risico op een maligne neurolepticasyndroom bij acuut stoppen
- Neus-maagsonde

Alternatieve toedieningsroutes

Subcutaan (apomorfine
/ Foslevodopa/
foscarbidopa)

Rectaal (levodopa)

Transdermaal
(rotigotine)

AF

 Mentimeter

Menti

08052026

Select which slide to add

Wat roept parkinson bij u op?

To slide viewer

Wat komt er bij u op als u denkt aan parkinson & palliatief

To slide viewer

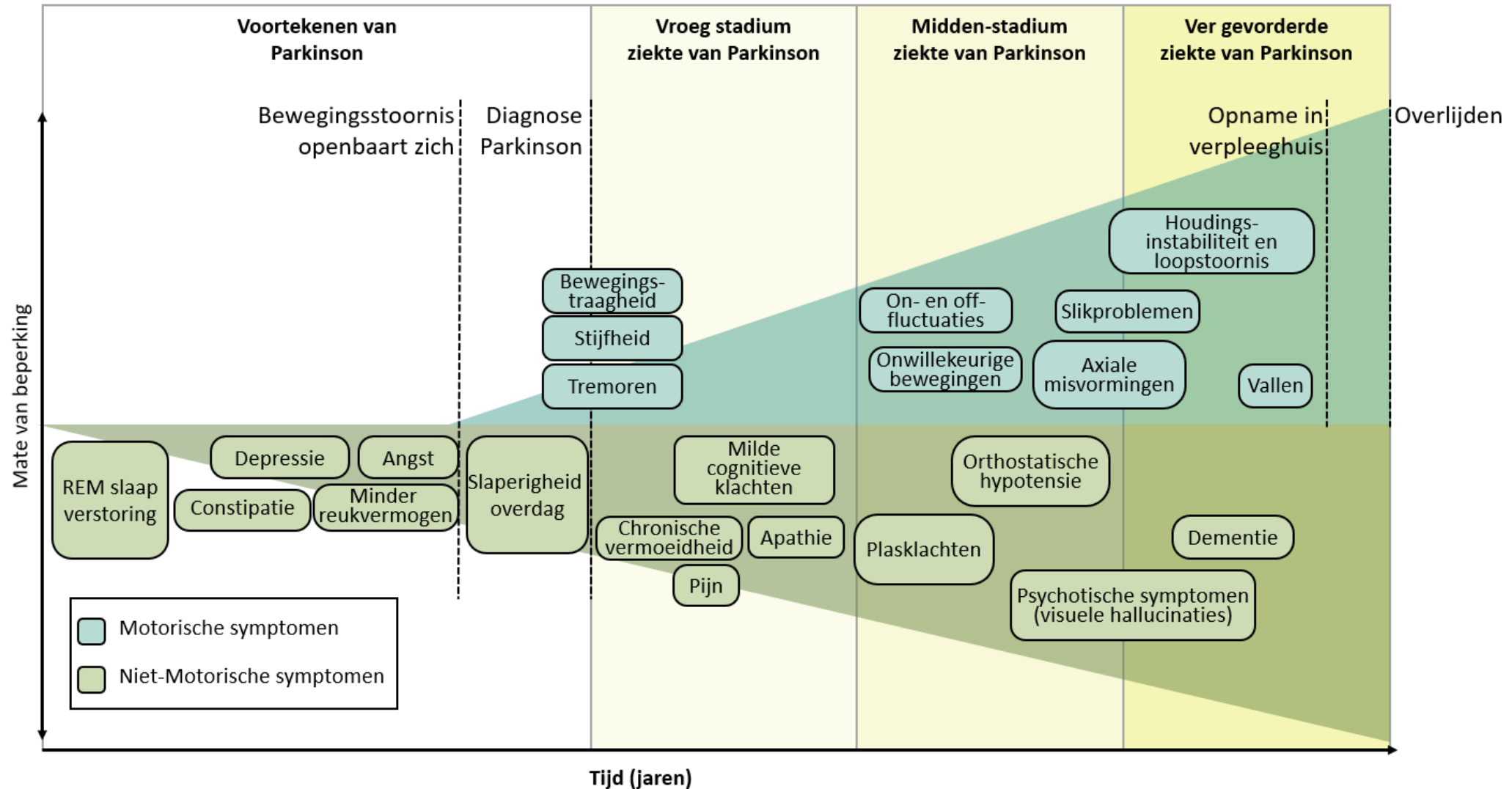
menti.com
4941 6249

Waiting for participants

Wat komt er bij u op als u denkt aan parkinson & palliatief

Ziektebeloop

Oorzaken voor overlijden

[Bron: The elephant in the room: critical reflections on mortality rates among individuals with Parkinson's disease - PubMed](#)

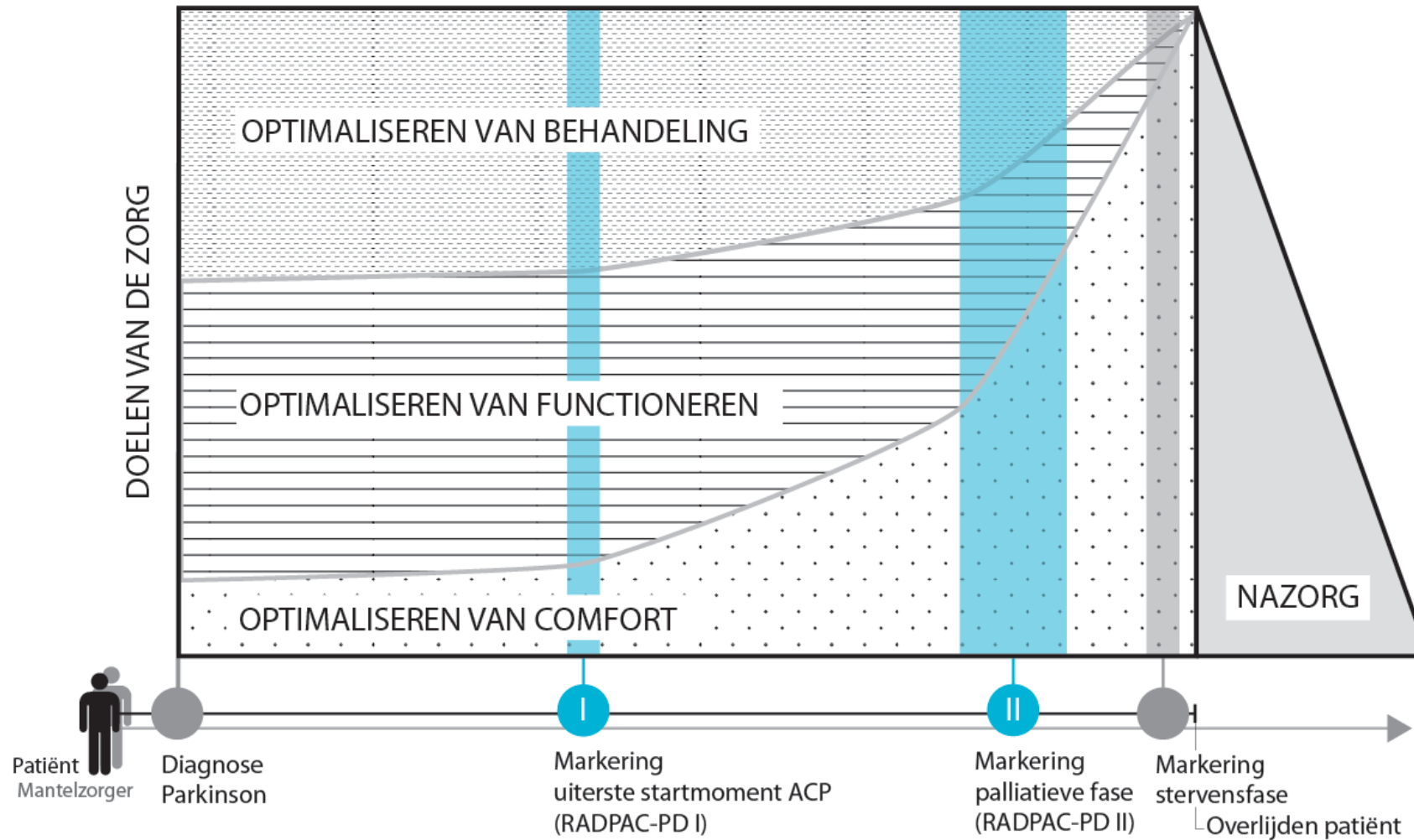
Pneumonie

Vallen

Infecties

Hart- en vaatziekten

Model palliatieve zorg bij parkinson

ACP

Dorian van Amelsvoort

RADPAC-PD	Is bij de patiënt sprake van ...		
<i>Deel 1: Indicatoren voor het starten met Advance Care Planning</i>	Ja	Nee	Onbekend
1. Een verzoek om gesprekken over levenseinde(zorg) of ACP?			
2. Het verliezen van hoop en/of angst voor de toekomst?			
3. Frequent vallen?			
4. Slikproblemen of een eerste aspiratiepneumonie?			
5. Cognitieve problemen en/of neuropsychiatrische problematiek?			
6. Een (eerste) ongeplande ziekenhuisopname?			
<i>Deel 2: Indicatoren voor het markeren van de palliatieve fase</i>			
1. Het kiezen voor doelen die gericht zijn op het maximaliseren van comfort			
2. Een verschuiving in de zorg door bijvoorbeeld herhaalde ziekenhuisopnames, verpleeghuisopname en/of toename in ondersteuning bij ADL			
3. Het instellen van parkinsonmedicatie leidt niet meer tot het gewenste effect			
4. Meerdere specifieke parkinsonsymptomen of complicaties, zoals bijvoorbeeld significant gewichtsverlies, recidiverende infecties, progressieve slikproblemen, neuropsychiatrische problematiek en/of frequent vallen			

Parkinsonspecifieke hulpmiddelen bij PZP

Bron: www.parkinsonnet.nl/parkinsonsupport

Gesprekshulp voor de late fase van de ziekte van Parkinson

Tijdige informatie en voorbeeldvragen
voor mensen met de ziekte
van Parkinson en hun naasten

Gesprekshulp voor de late fase van atypisch parkinsonisme

Tijdige informatie en voorbeeldvragen
voor mensen met een vorm van
atypisch parkinsonisme en hun naasten

ParkinsonSupport Plan

Impact op de naasten

Mantelzorg

Dorian van Amelsvoort

